

At some weddings

- הנהגות ופסקים (הגרי"ח זוננפלד) הנהגות נישואין
 בנישואי אלמנה הי' רבינו מצווה לחתן בשם רבו בעל הכתב סופר שאמר מפי אביו
 א. החת"ס, שלפני החופה ילמד החתן פרקי משניות ויאמר קדיש דרבנן לעילוי נשמתו של
 הבעל הראשון, ובכך יעלה זיווגו יפהו

World Order Through Torah and its Teachers

תלמוד בבלי מסכת סוטה דף מט עמוד א
 רשב"ג אומר משום ר' יהושע: מיום שחרב בהמ"ק אין וכו'. אמר רבא: בכל יום
 ויום מרובה קללתו משל חבירו, שנאמר: בבקר תאמר מי יתן ערב ובערב תאמר
 מי יתן בקר, הי בקר? אילימא בקר דלמחר, מי ידע מאי הוי? אלא דחליף. ואלא
 עלמא אמאי קא מקיים? אקדושה דסידרא ואיהא שמיה רבא דאגדתא. שנא':
 ארץ עפתה כמו אופל צלמות ולא סדרים, הא יש סדרים - תופיע מאופל

כב ארץ עפְתָה, כְּמוֹ אֶפֶל--צִלְמוֹת, וְלֹא סְדָרִים; וְתַפֵּעַ כְּמוֹ-אֶפֶל

10: 22 A land of thick darkness, as darkness itself; a land of the shadow of
 death, without any order, and where the light is as darkness.

משנה ברורה סימן נד ס"ק ט

וכן אחר שלמד איזה ענין מתורה שבע"פ יוכל לומר קדיש דרבנן ועיין במ"א
 שמסיק דדוקא אם אמר אח"ז עכ"פ מקצת דבר אגדה ואז יוכל לומר הקדיש
 דרבנן כי עיקר הקדיש זה נתקן על דבר אגדה וע"כ מנהג כל ישראל לומר אחר
 פרקי אבות ואחר במה מדליקין המאמר דר' חנניא בן עקשיא או אר"א א"ר = אמרו
 רבי = חנינא ת"ח מרבים שלום וכו'. ולפ"ז יש ליזהר[ח] כשלומדים משניות יאמרו
 בסוף הלימוד המאמר דר' חנניא בן עקשיא וכדומה כדי שיהיו יוכלו לומר עי"ז
 אח"כ הקדיש דרבנן

The Often Quoted Source for Aggada**שו"ת משפטי שמואל שאלה קלג**

שאלת ממני אתה נכדי התלמיד הנעים כה"ר משה מתתיה לבית קלעי יצ"ו. אם
 יש לומר [קדיש] על ישראל על מזמור אחד או יהא שלמא רבה וכו', דשמא דוקא
 על אגדה נתקן על ישראל ולא על מזמור.
 תשובה, כן דעתי נוטה דאין לומר על ישראל אלא על אגדה או דברי תורה או
 על דרשא, וכן המנהג שנהגו בכל ישראל, ויצא להם המנהג מהא דאמרינן
 בסוטה [מט ע"א] על מה קאי עלמא על יהא שמיה רבא דאגדתא, ולכן תקנו על
 ישראל להודיע כי על אגדא נאמר קדיש זה. אמנם בפוסקים שיש בידינו לא

מצאתיהו בפירוש מלבד מלשון אבודרהם [עמו' קמ' ע"א] משמע כן בפירוש שכתב אחרי שסדר ענין המזמורים שאומרים אחרי התפלה ואמר ואומרים קדיש יהא שלמא רבא ולא הזכיר על ישראל, ואחר זה כתב ואומר תנא דבי אליהו אמר רבי אלעזר וכו' ואומר על ישראל, משמע בפירוש שעל ישראל אינו נאמר אלא אחר אגדה, ולכן כדי שנזכה לקדיש של אגדה כההיא דסוטה אנו אומרים אגדה דרבי אלעזר וכדומה כדי לומר קדיש עם על ישראל. מכאן משמע שכן הדין והמנהג שאין לומר על ישראל אלא על אגדה או דרשה ומי שאומר על מזמורים לא חש לקמחיה.

Rabbi Shmuel son of Rabbi Moshe Kalei, Italy, Greece. (1500-1580)

כנסת הגדולה הגהות טור אורח חיים סימן קלג
ונוהגין לומר אחר קדיש בתרא על ישראל ועל רבנו, ונקרא קדיש דרבנו, ואין:
אומרים אותו על מזמורים אלא דוקא על אגדה. משפטי שמואל סימן קל"ג

WHY?

Getting Closer to an answer

Ramban letter to the French Sages (in 1232) P 85

והנני מעיד עלי לפני רבותי שמים וארץ, כי שמענו ממגדי אמת שבכל ארצות מלכות תימן, קהלות רבות עוסקים בתורה ובמצות לשמן, והיו מזכירים שם הרב בכל קדיש וקדיש: "בחייכון וביומיכון ובחיי דרבנא משה בן מיימון", אשר האיר עיניהם בתורה, והעמידן בקרן אורה, לבטל מהן גזרות קשות וכבוד המס, כי היו כטיט חוצות מרמס. ומעליהם עול מלכות הרים, ויחלו מעט ממשא מלך ושרים

'In your lives and in your days, and in the lifetime of our teacher Moshe ben Maimon.'

82 רמז לתחלת תנועה זאת בתימן, ראה א"ח, 2: "ועורכים אותי לגאונים איתנים". ולבסוף, בעדות הרמב"ן, קובץ תשובות הרמב"ם, ח"ג, ט א שבתילן היו אגורים: "בחייכון וביומכון / ובחיי דרבנא משה בן מיימון" (במקום הנהוג, "בחייכון וביומכון / ובחיי דרבנא... גאון"). פרט זה לא נערך כל צורכו על ידי החוקרים. בקדיש "דרבנא" הצהירו הקהלות את נאמנותם לסמכות הרבנית (=ראשי הישיבות שנבבל), ולסמכות ראש הגולה. לאור זה קדיש בני תימן מהווה מרד במוסד הגאונים, ובו הצהירו על התנתקותם משלטון בבל וקבלת סמכות רבנית חדשה.

עיונים במשנה תורה להרמב"ם / פאור, יוסף הלוי